

АУТОПОЕТИЧКИ ПСЕУДО-ЕСЕЈ О КОСМИЧКОМ

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ

Филозофски факултет, Косовска Митровица

Резиме. Аутор се у овом аутопоетичком псеудо-есеју бави тумачењем космичке симболике у неколико песама.

У овом аутопоетичком псеудо-есеју сам аутор говори о свом поетском виђењу живота, елементима лирског идентитета, о својим искуствима, литерарним фантазмима и фикцијама. То је једна врста поетског дневника, интровертованог и антимероарског записа, који обелодањује полујавни стваралачки ток и аспекте креативног живљења. Аутопоетичким и аутобиографским чином аутор на постмодернистички начин упућује на стваралачки процес, псеудо-есејистичким и егзибиционистичким самопоказивањем са извесним документаристичким елементима.

У језичкој игри песника животом и чином овде се обликује аутопоетички псеудо-есеј¹ о три „певаније“, са појединостима животно-реалног и имагинативног. Псеудо-есејистички текстови о космичкој симболици, заједно са стиховима и мало смисленим документаристичким фуснотама, су стварне мистификације и метафикционалне представе о позној „*Весни(ци) пролећа живота на измаку*“, Љубави, о небеском сликару Сретку Дивљану и дивљанизму и болничком/болесничком инфузионом раствору неба са документаристичким фуснотама личних сећања.²

---

¹ Ролан Барт пише: “Ја не кажем: Ја ћу описати себе“, него „Ја пишем текст и назваћу га Р. Б. [Н. Ц.]. Постмодерни субјект, па тиме и субјект уметника, писца, теоретичара (...) није ‘биће од крви и меса’ него конституисана или симулирана хипотеза о субјекту писања (*écriture*). Хипотеза о субјекту постоји као мимезис других хипотеза...“ – М. Шуваковић, *Појмовник савремене умјетности*, Загреб, 2005, стр. 83.

² Жак Лакан истиче „Нема метајезика!“, што значи да аутобиографија није привилеговани објективни дискурс него језик у који се уписују фрагментарне хипотезе животне игре и жеље да се језиком досегне биће, на пример писања.

КОСМИЧКА СИМБОЛИКА У „ЛАБУДОВОЈ ПЕСМИ“

У лирско-љубавном надахнућу након 2000-те године испевали смо „Лабудову песму“, са доста светлосне и космичке симболике. Лирска представа лабуда као птице живота, и као соларне птице, сажима у себи разнородне одлике³ и својства већ и по томе јер комбинује два животодавна елемента: ваздух и воду. Осим тога што је митска и божанска птица, лабуд је, у извесном смислу, и песникова птица. Често се среће у древним митовима бројних народа, због племените чистоте белог перја, елегантно извијеног врата, љупке грациозности и краљевског величанства међу воденим птицама. У томе су, поред осталог, и неки од разлога настанка ове космичке и рефлексивне „Лабудове песме“.

Треба истаћи да је, према неким изворима, већ Хомер величао и узносио глас лабуда певача.⁴ Лабуд је слојевит и својеврстан симбол певања. Његова осамљеничка самртна песма је и песникова песма.⁵ Лабуд према неким симболичко-сликовним виђењима, *умире певајући и пева умирући*, и зато је оличење исконске љубавне жеље.⁶ Из наше особеније посвете испод наслова „Лабудове песме“ која гласи: *„Весни(ци) пролећа живота на измаку“*, може се наслутити да је реч о лепотно-женственој Весни, која у свом имену носи симболику пролећа животне и љубавне радости, *на измаку* што значи *на крају*. (То се експлицитније може разазнати нарочито из завршне строфе песме.)

Овде се *лабудова песма* може тумачити као речито хтење, можда последњи пут заљубљеног песника, да оствари своју љубав, пре кобног момента краја усхита и егзалтације, који је истовремено и љубавно-песничка смрт.

Постмодернистичке (...) аутобиографије су примери `меког, расутог и фрагментарног писма`, будући да су кружење од метајезика (говора о говору, говора о фантазмима о себи, говора о приказивању себе) до продора субјективности, хипотетичности, жеље, егзибиционизма, приказивања другог и властитих репрезентација у дискурсу дугог, у метајезику.“ – Исто, стр. 83.

³ Александар Гура, *Симболика животиња у словенској народној традицији*, Београд, 2005, стр. 208.

⁴ Позната „лабудова песма“ често је назив за значајну последњу певанију, која профетски најављује крај, коначност, као и Аполонов пророчански лабуд који „зна за његову блиску смрт и испушта задивљујуће жалобне звуке“. Неки лабудови доиста могу да произведу снажније високе и слабије дубоке звуке трубе. „Када више лабудова певача истовремено испуштају звуке, настаје утисак певања“. – Ханс Бидерман, *Речник симбола*, Београд, 2004, стр. 193.

⁵ Цин Кембел Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, Београд, 1986, стр. 86.

⁶ Ж. Шевалије, А. Гербрант, *Рјечник симбола...*, стр. 339.

У песми је веома присутна, чак свеприсутна симболика светлости која је у присној вези са лабудом као *живом епифанијом светлости*.⁷ Она је испољење божанске светлости и оваплоћење лепоте сазнања, истине и правде, што у живот песничког субјекта долази са севом светлости; и тако од праискони – „исходишно бива“. Песник зна да се то исто догађа и на космичким нивоима, када после тамног периода долази оно светло, чисто, обновитељско.

Али Она је целином свога бића и чарна светлост „створене васељене“; Својеврсна иницијацијска манифестација универзалног начела стварања васионе. Она је истовремено и „плодно семе“, животворна потенцијалност, изворна снага, *semen virile*; симбол средишта из кога расте и узраста све па и васељенско дрво; чудесна моћ семена „из тавнила што родно лине“, како песник дословце каже:

*Космичко распадање кад силно крене
Тад препорађа се минуло доба у висине.*

На ширем лирско космогонијском плану период пранаталне, праисконске тмине и тавнила, докончава се *космичким распадањем*, након кога долази нови период животворног препорађања.⁸

Духовна и физичка светлост коју Она доноси „истином сазнања“ обасјава тмине и мутнине постојања, загубљености и безобличја. То обасјање је и вид просветљења, и у знаку је новог живота, изласка из тамновите загубљености и искомског хаоса које се превладава, превазилази, захваљујући изворишту доброте:

*Безобличја света у сили зла све тања
Кад исходишта се у теби оваплоте.*

Она снагом свога бића и духа, лепотом и чарима тела, разгони силе зла и таме, јер представља радост живота. Њена силовита зрачност и обасјање садрже у себи неку натприродну моћ, јер оваплоћује исходишно указање и просветљење.

⁷ „Симболизам изласка из таме сусреће се у иницијацијским обредима као и у митологијама о смрти, биљној драми (семе закопано у земљу, таму, из које ће никнути нова биљка...)“ – Исто, стр. 667.

⁸ Мирче Елијаде то умно преноси на епохалне временске токове и релације, уз констатацију „да тако ваља валоризовати *мрачне периоде*, епохе велике декаденције и распадања: оне добијају надповјесно значење, премда су то управо раздобља у којима се *повјест* најпотпуније остварује, јер су тренуци равнотеже привремени, људске судбине бескрајно разнолике, *слободе* добивене рушењем свих *закона* и свих *застарелих оквира*.“ – Наведено према *Рјечник симбола*, стр. 667-668.

Ако се у првој строфи, у вези са светлошћу и тамом, јавља прапочетно онда се у завршној кристалише нешто од тог праисконског интелекта што заокружује целину:

*У светлости се сустичу стварно и коначно,
То је веза са прапочетком и крајем.*

Доживљај светлости је духовно суочење са оним што и поред постојања – негде престаје – постајући коначно. Животодавна светлост је повезана са удесним и судбинским, али и космичком рационалном нужношћу и логосом као видом субјективног расуђивања. Животно-љубавно светковање је златно доба светлости у коме се суновраћује грех и васпоставља праисконска светлост с оне стране темпоралности. А помен отимања и давања је овде у складу са дарезљивошћу које је испољење изобиља, личне добре воље самопредавања и човекољубља.

ЛАБУДОВА ПЕСМА

*Весни(ци) пролећа живота
на измаку*

Светлост си што сине после таме,
Од праискони тако исходишно бива.
Проклетник ти тражи за плакање раме
У невиделу судба му је вазда крива.

Светлост си створене васељене,
Плодно семе из тавнила што родно лине.
Космичко распадање кад силно крене
Тад препорађа се минуло доба у висине.

Мутнине обасјаш истином сазнања,
Загубљеном у тмини извориште си доброте.
Безобличја света у сили зла све тања
Кад исходишта се у теби оваплоте.

У светлости се сустичу стварно и коначно,
То је веза са прапочетком и крајем.
У светковању и грех се суноврати зрочно
Из бића ти отимам и оно што дајем.

*(Грзалица Параћин,
август 2004, бр. 4)*

КОСМИЧКО-ПОЕТСКО У „ДИВЉАНИЗМУ“

Из циклуса „Дивљанизам“, посвећеног небеском сликару Сретку Дивљану,⁹ издвојили смо песму која слови о уметничкој афирмацији и светлости, препорађању боја, белом и озареном свевиделу, плавети која броди, космичким беспућима што се множе, висинама и узлету. Боја је овде у знаку космолошког и етичког симболизма, а са поновним рађањем и оличење вечног истрајавања.¹⁰ Она је створена светлост и као таква одраз је нечег божанског што суделује у структури универзума. У сликарској космогонији *дивљанизма* плавет која броди оличава просторност и небеску вертикалу. И то плови „као насукана лађа“, песник користи прикладно поређење, упућујући асоцијативно на уклету лађу живота која је „залутала на погрешној страни“.

У наредној строфи „бело свевидело“ је, између осталог, обоготворено зрочно, дневно небо. Као соларна боја бело је у сагласју и са дневном светлошћу која је и откриће и милост, али и препорађање и преображај из почетног стиха. Магија белог свевидела подстиче лековиту снагу заборавља који „срце вида“. А силовита река живота теофанијски надроста, надгорњава, своје обале, и то „без стида“. Река живота овде се доводи у везу са светим орањем, што је поетска слика макрокосмоса и божије области уопште; док је *орање* разлагање првобитне материје и отварање земље за плодноне небеске утицаје, али и за уметничко сликарско овладавање природом и њено преображавање, стваралачко преобликовање.

Уметнику, творцу *дивљанизма*, који препорађа боје и истовремено господари природом, радосница „под већом гори“. Њему је тесно и претесно у сопственој „дивљанистичкој“ кожи која симболички може да означава и све животворно као и дуговечност, па би он да изађе, да искорачи са бљеском белила и светла. А када у креативном замаху окрене леђа „назубљеној зори“ обасјања, тада „на платнима – беспућа се множе“.¹¹

⁹ Н. Цветковић, *Сликарске визије и основе методике ликовног васпитања и културе*, у књизи „Тумачење књижевности за децу – Методичко-наставни аспекти II“, Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2003, стр. 176-186.

¹⁰ Ж. Шевалије, А. Гербрант, *Рјечник симбола...*, стр. 54.

¹¹ Поводом недавне изложбе Сретка Дивљана записали смо:

Фигуративност у сликарству Сретка Дивљана само је делимично предметно осмишљена; она је у већој мери сведена на знак, стилизацију, на посредно на немиметичко приказивање, на иконичко, алузивно, лирско-метафорично, и више од свега симболичко. Он са пажњом бира знакове за људско и животињско тело, које вешто стилизује, истичући истанчаним графизмом и бојом оно што је есенцијално, сведено само на извијену и немирну линију, која урања или израња из распеваног колорита.

Као и академик Стојан Ћелић, који је, по себи, надахнуто писао о Сретковим сликама, склон је лирски осмишљеној апстрактној фигурацији, са изразитијим елементима апстрактног експресионизма, нарочито у колориту, преобликовању фигуре и њеном редуковању. Он насликану фигуру ослобађа свега сувишног и смело

У завршној строфи све оно светлосно, плаветно, небеско, макрокосмичко, оличено је у усправној зубљи што „успрхти високо“. У узбудљивој поетској игри боја, васељенске светлости, зоре, висинским узлетом и усправношћу, још је више појачана фигуративна зрачност зубље. А то доприноси пуноћи лирске визије и представи узлазне снаге у висине. Ликовно-уметничка остварења, небеског сликара Сретка Дивљана, у додиру са каменом мудрости, постају светао пример величанских дела. Та уметникова пламтећа зубља стваралачког духа је „метеоров кључ у мраку“ осредњости стваралаштва других, да се послужимо једном Његошевом песничком фигуром.¹² У стиховима о *дивљанизму* слави се светлост, зора и присуство умности, мудрости. На антропоморфни *камен мудрости* што „доскочи тврдо“ деловале су небеске и духовне силе. Зубља и камен овде су синоними сазнања, мудрости, креативне оплодње која не губи вечну светлост и сјај.¹³

Завршни стихови су у знаку видовитог сокола који наставља да следи светлосну и соларну симболику из претходних строфа. Урански соко је, како га песник дочарава, у узлету, оличење успона,¹⁴ и то на више нивоа: духовном, физичком и интелектуално-стваралачком. И као што бива код словенских народа, соко у овом певању испољава мужевну симболику¹⁵ надмоћног узлета што је у сагласју са светим брдом и васељенском моћи.

ДИВЉАНИЗАМ

Умећем се боја препорађа,
извори смисла јој незнани.
Плавет броди као насукана лађа,
Залутала на погрешној страни.

Бело свевидело је све тање,
магијом заборавља срце вида.
Река живота ко свето орање,
обале своје надгорња без стида.

је своди на иконички знак пун асоцијативности, на пример, у делу „Рибе надлазе“. При том, до пуног израза долази постмодерна стратегија асоцијативне и алузивне апстракције. У све то укључују се и визуелне сензације, богате експресивне бојене геометријске плохе, вешто компоноване по хоризонтали, а онтолошки фигуративно обогаћене по вертикали, где доминирају људске фигуре и стилизоване птице са оштрим кљуновима. У средишњој хоризонталној плохи, пловехи надлазе кљунасте, црвенооке рибе, као што у доњој плове шаролике небеске птице...

¹² П. П. Његош, *Пјесме, Луча микрокозма*, Просвета, Београд, 1953, стр. 214.

¹³ Његош у „Горском вијенцу“ пева: „Вјечна зубља вјечне помрчине / нит` догори нити свјетлост губи“.

¹⁴ Ж. Шевалије, А. Гербрант, *Рјечник симбола...*, стр. 612.

¹⁵ А. Гура, *Симболика животиња у словенској народној традицији*, стр. 511.

Радосница му под већом гори,
озареним сјајем изађе из коже.
Окрене ли леђа назубљеној зори,
на платнима - беспућа се множе.

Усправљена зубља успрхти високо
камен мудрости доскочи тврдо.
Видовитим узлетом кликну соко,
под орошено свето брдо.

БОЛНИКОВАЊЕ И КОСМИЧКО-ПОЕТСКЕ ВИЗИЈЕ

Поетска визија бунара жеђаника је колико чулна толико и имагинарна. Ту нема миметичког одсликавања, све је у знаку растварања, сливања. Сила неба делује на земљу, на бунар. Појачавају се закони теже продором неба у бездани бунар, уз дочаравање једног вида унутрашње алхемије. На обзорју су лаки облачићи који жедно шуморе. Саздани су од звукова који најављују жртвовање. Ти облачићи јављају се на жртвеном обзорју, на небеском своду где се очитује универзум. Ту се оно што је људски али и божански узвишено, сажима у пуном опсегу и улива се „у безвремену душу“. При том се наизглед догађа ослобађање од свих земаљских веза, и то из оданичке преданости души, и прелази у ванвремено. Поетички екстатична стања су, такође, један вид отимања времену што се догађа у интровертованости делотворног субјекта. Уздићи се са бездна и прећи у безвременно, значи искорачити из небеског што се раствара, рашчињава, изаћи у неки други, можда сличан, звездани поредак, у други свет – изван света *празнине*. Безвременно је у симбиози са звезданим (репатице), па са Црним Месецом, као и са беспросторним.

После сликовите употребе глаголске именице *звездичење* у вези са искрама што се разазнају у инфузионом раствору (неба), тежиште се помера на крвоточни коловир и *распршене звезде репатице*, које као да су у знаку нечег судбинског. Звезде репатице, комете или косате звезде, како их још зову, су небеска тела, која обилазе око Сунца по издуженој путањи. У новим стиховима репатице су распршене у коловиру, поред осталог, и зато што имају врло променљив изглед магловите звезде с бледуњавим репом од неке разређене, *распршене* материје. Због тог бледог или сјајног изгледа у виду репа, називају се *звезде репатице*. Тај њихов магловит изглед и променљив облик отворио је могућности песнику да их метафорично, у складу са фолклорним претставама, види у лековитом инфузионом раствору неба – распршене у крвотоку. За разлику од народних веровања, у којима појава звезда репатица изазива страх, јер најваљује страховне појаве у природи, драматична ратна збивања, заразе, катастрофе,¹⁶ овде код песника скоро

¹⁶ *Астролошки лексикон – астрологија – астрономија – космологија*, Горњи Милановац, 1992, стр. 126-127.

безизгледно болесног од инфективне сепсе „инфузионе“ репатице као да имају бар делимично лековито својство. Али, ту се на поетско-космичку представу *распршених репатица*, надовезује сетна слика о наливању празнине, која „узраста ни из чега“ и на суморну и помало кобну појаву симбола Црног Месеца.

Из наливане празнине мозга узраста Црни Месец који оличава недомашно, али и прекомерну присутност – одсутност! У забољеничкој хиперлуцидности крвоточног коловира буја омамљујућа апсолутна празнина која је наливеност кроз богату густину свеживотног. То светковање црнила на рашчињеном небу требало је савладати изворним снагама и енергијама бића и досегнути Апсолут, што је упућивало на неки други ниво стварности. У тежњи песничког субјекта ка јединству са универзалним испречила се космичка зебња оличена у *црном светлу*. Црни Месец овде симболизује злокобну могућност болниковог исходишта: смрт и нестајање, које је требало победити, надвладати, изласком из утоноћа у Празнину што непрекидно расте попут страховне црне рупе. Као што Црни Месец светкује на небеском и инфузионом обзорју, тако метафорички злотворна црна рупа силовито привлачи и уништитељски мами ка коначној стварности.

Физиолошки раствор неба слива се у крвне судове болника. Небо је растворени дух света и недомашне светлости. Узнети се са бездна значи бити у моћи недосегнутог. Лирска трансценденција је присутна у том бесконачју и креативним силама астралних сфера што „звездиче искре“ животодавне свежине. У томе као да се причује првосвештени глас хијерофаније. Због тога све што се збива у крвоточним венама и небеским просторима: од клобучења облачића, преко звездичења, до распршених репатица и Црног Месеца, у знаку је хијерофаније.

ИНФУЗИОНИ РАСТВОР НЕБА¹⁷

У бунар жеђаник
Сливају се капи неба.

Нежно клобуче облачићи
На жртвеном обзорју.
И све се чулно улива
У безвремену душу.
Са бездна
Звездиче искре свежине.

У коловиру крвоточне вене
Распршене – репатице.

Наливена празнина
Узраста ни из чега.

Црни Месец светкује
На раствореном небу.

---

¹⁷ Песма је написана 20. августа 2008. године, у вечерњим сатима, после хоспитализације на Институту за инфективне и тропске болести у Београду, при првом суочењу са инфузијом, коју сам касније примао двадесет девет дана, два пута дневно.

На отпусној листи, након 35 дана проведених у болничком боксу, стоји дијагноза:

Sepsis A 41.9

St post iradiationem adenoma prostatae C 61

Diabetes mellitus E 11

Према изјави лекара могућности да се подигне имунитет је скоро безизгледна.

Болест је, поред осталог, и последица лечења од аденокарцинома простате хормонском и радио терапијом која је обављена у КБЦ „Бежанијска коса“ и на ВМА. Аденокарцином простате је делом наследно условљен, а вероватно га је подстакла и поспешила тужба Драгојле Дуде Цветковић, рођене Пауновић, од 28.02.2002. под бројем п -671/2002 у Трећем општинском суду у Београду. Томе је нарочито допринео даљи ток догађаја (тужбе – поднесци), што је решено поравнањем XXXI П. Бр.6961/03 од 27. 09. 2004. (Записник о главној расправи).

У том судском процесу заступала су ме два адвоката. Након сусрета са тужиљом у трећем општинском суду и у њиховој адвокатској канцеларији, излазио сам до дна душе потресен, кратко време чак дезоријентисан што, сасвим извесно, није могло остати без тешких последица по здравље.

AUTO - POETICAL PSEUDO ESSAY ABOUT COSMICAL

Pseudo essays about cosmical symbolism together with verses about "Vesna - messenger of the declining life", celestial painter Sretko Divljan and "divljanism" and "clinical, infusional solution of sky", with documental footnotes of personal memories are offered.